

*Бакутін Євген Іванович,
старший викладач кафедри спеціальної
фізичної підготовки Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

Актуальною загрозою для України є корупція, боротьба з якою є пріоритетом для всіх органів державної влади сьогодні. Конституція України у ч. 2 ст. 6 проголосила, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Таке положення Основного Закону однозначно зобов'язує всіх без винятку осіб, які перебувають на повному чи частковому державному забезпеченні, діяти лише так, як записано у відповідному нормативно-правовому акті. Звичайно, подібна ідилія є певною мірою утопічною, оскільки у будь-яку історичну епоху розвитку людства представники державних органів намагаються та діють всупереч інтересам служби з метою одержання будь-яких додаткових привілеїв, переваг, неправомірної винагороди.

Історія засвідчує, що саме війна створює сприятливе середовище для поширення корупційних діянь, розкрадання гуманітарної та благодійної допомоги, привласнення військового майна тощо. Вказані факти призводять до посилення суспільного невдоволення, підривають авторитет публічної влади, зокрема на міжнародному рівні [1, с. 16].

Ефективність боротьби з корупцією залежить від низки факторів. Зокрема, від гарантій безпеки для викривачів корупції. У цілому перед інститутом викривання наразі стоїть низка викликів. Перша: це практична діяльність, яка засвідчила недостатньо якісну комунікацію з суспільством з метою розвитку свідомих проявів відповідальної та добросесної поведінки перед корупцією. Друга: якісного регулювання вимагають процедури захисту викривачів та надання їм юридичної допомоги.

Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 року про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Європейського Союзу - є величезним кроком у напрямку захисту викривачів та підтримки їх діяльності, безпеку від репресій та переслідувань.

Директива запровадила обов'язок створення безпечних внутрішніх каналів для інформаторів, надання юридичної та

фінансової допомоги, а поняття викривача стало розширеним, як ніколи раніше. Зокрема статтею 4 визначаються особи, до яких застосовується ця Директива: 1) особи, які працюють у приватному чи державному секторі та отримали інформацію про порушення в рамках робочої діяльності, включаючи осіб: 1.1) які мають статус працівника у значенні Статті 45 Договору про функціонування Європейського Союзу, в тому числі – державних службовців; 1.2) які мають статус самозайнятої у значенні Статті 49 Договору про функціонування Європейського Союзу; 1.3) акціонерів та осіб, які належать до адміністративного, управлінського чи наглядового органу підприємства, в тому числі – членів без виконавчих повноважень, а також волонтерів та тренерів, як на оплатній, так і на безоплатній основі; 1.4) будь-яких осіб, які працюють під наглядом та управлінням підрядників, субпідрядників та постачальників; 2) особи, якщо вони повідомляють чи розкривають для громадськості інформацію про порушення, яку вони отримали у робочих відносинах, які з того часу припинилися; 3) особи, трудові відносини яких ще не набрали чинності, якщо інформацію про порушення було отримано в процесі прийняття на роботу чи інших перемовин, що передують укладенню контракту [2].

Враховуючи наведене, викривач – це фізична особа, яка: 1) володіє інформацією про можливі факти корупційних правопорушень – фактичними даними, а саме про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення; 2) має переконання у достовірності відповідної інформації; 3) отримала інформацію у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання; 4) повідомила інформацію, зокрема, через: 4.1) внутрішні канали керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу; 4.2) регулярні канали спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, органам досудового розслідування, органам, відповідальним за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншим державним органам, установам, організаціям; 4.3) зовнішні канали. У випадку відсутності хоча б однієї з вказаних істотних ознак особа не може вважатися викривачем [3].

Наявність статусу викривача може підтверджуватися документами про повідомлення ним про можливі факти корупційних правопорушень. Такими документами можуть бути: 1) копія відповіді

органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача; 2) копія листа органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних правопорушень; 3) копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача; 4) копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; 5) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин; 6) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних правопорушень [4].

Імплементация Директиви 2019/1937 про викривачів є важливою для України з позицій захисту прав викривачів, боротьби з корупцією та підвищення прозорості управління державними ресурсами, а також для забезпечення виконання зобов'язань перед Європейським Союзом та підвищення довіри до країни.

Список використаних джерел

1. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали VII Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 8–9 груд. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 382 с

2. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу» URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>

3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

4. Роз'яснення НАЗК від 23.06.2020 № 5 "Щодо правового статусу викривача" URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/shhodo-pravovogo-statusu-vykryvacha/>

6. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки: Національне агентство з запобігання корупції Україна URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>